

Семінар

Фактори, що підвищують ефективність тренувальної та змагальної діяльності

З розвитком спорту і зростанням спортивних досягнень актуалізується значення факторів, що підвищують ефективність функціонування, як системи тренування, так і системи змагань. Фахівці в області теорії спорту вважають, що до таких факторів слід віднести, перш за все: якісну фізкультурно-спортивну орієнтацію і спортивний відбір, кадрове, матеріально-технічне, наукове, медико-біологічної, і інформаційне забезпечення, фактори зовнішнього середовища, соціально-економічні умови, фінансування, організаційно-управлінські структури і механізми.

Фізкультурно-спортивна орієнтація і спортивний відбір

Домогтися високих результатів в спорті в даний час можуть тільки рухово-обдаровані люди. Ця обставина, а також прискорений прогрес сучасного спорту і різке загострення конкуренції в окремих його видах обумовлюють актуальність проблематики завчасного виявлення індивідуальної спортивної схильності приєднуються або вже долучених до занять спортом. При цьому фахівці реалізують різні походи.

Фізкультурно-спортивна орієнтація - розуміється як комплекс організаційно-методичних заходів, кінцевою метою яких є завчасне розпізнавання підвищеної індивідуальної схильності, що дозволяє намітити найбільш бажаний напрямок спеціалізації конкретного юного спортсмена (спортивної обдарованості) або відсутності такої (в останньому випадку йому рекомендується обмежитися заняттями так званих масових спортом). При цьому реалізується основне завдання підбору виду спорту, в якому дана людина більш повно може реалізувати свої можливості.

Спортивний відбір - розуміють як комплекс організаційно-методичних заходів з метою завчасного розпізнавання підвищеної індивідуальної схильності для занять конкретним видом спорту і виділення із загального числа приєднуються або вже долучених до спорту тих, хто щодо більш здатний до високих результатів у цьому виді змагальної діяльності. При цьому реалізується завдання відбору претендентів для заняття конкретним видом спорту.

Головна вимога, що пред'являється до системи спортивної орієнтації і відбору, полягає в тому, що вона повинна бути органічним компонентом системи багаторічної підготовки, так як здатності можуть бути надійно виявлені тільки в процесі тренування і виховання, оскільки є наслідком складного діалектичної єдності вродженого і набутого, біологічного і соціального.

кадрове забезпечення

Прогрес вітчизняної системи підготовки спортсменів завжди забезпечувався високим рівнем професійної кваліфікації кадрів, наявністю талановитих тренерів, науковців, фахівців обслуговуючих спортивні споруди, масажистів, медиків, спортивних арбітрів, здатних здійснювати

випереджаючи кроки в тих напрямках, які є найбільш перспективними. Цілком очевидно, що якщо фахівець, що працює в області спорту, недостатньо підготовлений в теоретичному і практичному відношеннях, то можуть виникнути серйозні проблеми, як в організації тренувального процесу, так і в якісному проведенні змагань.

У нашій країні фізкультурно-спортивні кадри готуються в академіях і університетах фізичної культури, на факультетах фізичного виховання педагогічних університетів, а також в педагогічних коледжах і училищах олімпійського резерву. У Російському державному університеті фізичної культури є Вища школа тренерів, в якій готуються кадри для роботи зі збірними командами і командами вищих ліг. У всіх цих навчальних закладах майбутні фахівці отримують базові теоретичні знання, методичні і практичні навички роботи в галузі спорту.

Поряд з цим, тренери та організаційно-управлінські працівники, протягом усієї трудової діяльності, повинні систематично підвищувати рівень своєї професійної підготовленості на основі самостійного вивчення нової методичної літератури, участі в спеціально організованих методичних заняттях або семінарах, систематично (через кожні 4-5 років) проходити через організовану систему підвищення кваліфікації (факультети або курси підвищення кваліфікації при вищих спеціальних навчальних закладах, стажування в збірній команді та ін.).

Наукове, медико-біологічне і інформаційне забезпечення

Своєчасне впровадження в повсякденну практику досягнень наукового і науково-технічного прогресу є одним з вирішальних факторів, що підвищують ефективність підготовки спортсменів. Система науково-методичного, медико-біологічного та інформаційного забезпечення включає в себе розгалужену мережу спеціалізованих підрозділів в науково-дослідних інститутах і академіях фізичної культури, комплексні наукові групи (КНГ) при збірних командах, лікарсько-фізкультурні диспансери, методичні кабінети при різних спортивних організаціях. У цю систему слід включити і спеціалізовані книжкові видавництва, а також спеціалізовані редакції засобів масової інформації.

Вся ця структура виконує наступні функції:

- виявляє перспективні тенденції розвитку спорту, здійснює наукове передбачення шляхів розвитку основних компонентів в системі спортивної підготовки;

- розробляє теоретичні, методичні та програмно-нормативні основи конкретного виду спорту;

- вирішує медико-біологічні проблеми спорту в цілому, а також здійснює реалізацію практичних заходів по збереженню і відновленню здоров'я конкретних спортсменів, підвищення їх спеціальної працездатності;

- веде підготовку і перепідготовку кадрів;

- забезпечує всіх спортивних фахівців необхідною інформацією, що впливає на адекватність і своєчасність прийнятих ними рішень.

Соціально-економічні чинники

Підготовку спортсменів не можна будувати у відриві від соціальних і економічних умов. Вони істотно впливають на розвиток того чи іншого виду спорту. Розмах спортивного руху, як показують дослідження А.М. Максименко (1969), сукупний рівень досягнень у багатьох видах спорту, що культивуються в різних країнах, мають високу взаємозв'язок з показниками матеріального добробуту населення, а також з показниками середньої тривалості життя, їх загальної чисельності і грамотності. У той же час, країни, що розвиваються з невисоким економічним потенціалом і нечисленним населенням, можуть з успіхом розвивати один - два види спорту, що відображають їх етнічні і кліматично особливості і традиції.

При цьому і сам спорт в цілому або його регіональні підсистеми активно впливають на соціально-економічне середовище суспільного життя, певною мірою перетворюючи її відповідно до виникаючих потреб населення.

Фактори зовнішнього і «штучної керуючої» середовища

Фактори зовнішнього середовища (висота над рівнем моря, температура і вологість повітря, зміна часового поясу) безпосередньо впливають на ефективність тренувальної та змагальної діяльності. З одного боку, вони можуть сприяти підвищенню спортивної працездатності, а з іншого - ускладнювати умови, збільшуючи навантаження на певні функціональні системи організму спортсменів.

Удосконалення комплексу засобів, методів і умов підготовки спортсменів, поряд з урахуванням естествено середових впливів, йде по всі посилюється напрямку розробки та впровадження елементів так званої «штучної керованої середовища» (І.П.Ратов, 1982,1994). Основними елементами, що створюють цю середу є: тренажери, тренувальні стенди, спеціалізоване обладнання та інвентар, спортивні покриття, елементи спортивної екіпіровки і взуття, а також інші технічні пристрої ізмерітельно інформаційного, програмують і коригуючого призначення.

Матеріально-технічне забезпечення

В останні роки в спорті відбулися кардинальні зміни, пов'язані з удосконаленням матеріально-технічної бази, створенням нових моделей інвентарю, обладнання, спортивних покриттів стадіонів та ігрових майданчиків, екіпіровки, тренажерів, допоміжних пристосувань і т.д. Прогрес у цій важливій сфері сприяє змінам в техніці виконання вправ змагань, спрямованому вдосконалення методики тренування, прискоренню зростання спортивної майстерності, зниження травматизму, підвищенню видовищності спортивних змагань, об'єктивізації їх суддівства.

Адекватне матеріально-технічне забезпечення спортивної підготовки дозволяє істотно підвищити ефективність тренувального процесу і реалізацію спортивно-технічної майстерності атлетів в змагальній діяльності.

фінансування

У зв'язку з постійним ускладненням технології підготовки висококваліфікованих спортсменів відзначається тенденція до подорожчання цього процесу. Розрахунки показують, що витрати на підготовку одного спортсмена на етапі вищої майстерності в 800-1000 разів вище (а в деяких

видах спорту цей показник ще більш значний), ніж на етапі початкової підготовки.

В даний час фінансування спорту здійснюється з різних джерел: безпосередньо з держбюджету, відрахуваннями від комерційної діяльності, спонсорськими коштами, за рахунок місцевих бюджетів, непрямим фінансуванням з федерального бюджету по лінії народної освіти, через фінансування силових структур. В останні роки здійснюється перехід ряду спортивних організацій на самофінансування і інші нетрадиційні форми господарювання. Розширюються права і можливості ОКУ, федерацій, відомчих спортивних організацій, спортивних клубів, команд в питаннях організації комерційної діяльності для самофінансування.

Організаційно-управлінська структура

Система управління фізкультурно-спортивним рухом - це впорядкована сукупність керованої і керуючої підсистем, дія яких спрямована на організацію оптимальних умов для розвитку масового спортивного руху, ефективного підвищення майстерності спортсменів і завоювання передових позицій в змаганнях найвищого рівня. В системі управління виділяють організаційну структуру і механізм, що забезпечує її функціонування.

Під організаційно-управлінською структурою слід розуміти сукупність взаємозв'язків і підпорядкованість різних спортивних організацій, їх цілей, завдань і функцій. Структура вітчизняної системи підготовки спортсменів включає в себе безліч різних організацій і носить державно-громадський характер. В рамках цієї структури здійснюється управління і масовою фізичною культурою та спортом вищих досягнень. Організаційна структура охоплює всі рівні: управління безпосередньою підготовкою спортсменів, місцевий, регіональний, федеральний і міжнародний. На кожному рівні вирішуються свої завдання і використовуються спеціальні методи, скоординованість яких, в кінцевому рахунку, визначає системність управління.

Механізм управління характеризується комплексом різних методів, прийомів, стимулів, які застосовуються людьми в управлінні підготовкою спортсменів.

В умовах складної будови сучасної організаційної структури виявляються різні позитивні і негативні тенденції: з одного боку, - це зростання інтеграції, більш чіткий розподіл і координування взаємних зусиль, з іншого, - підвищення адміністративної та функціональної відособленості, формування вузьковідомчих і відокремлених для кожної окремої організації цілей .